ПОРОГИ

Культурно-політичний місячник для українців у Чехії
POROHY – Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince

№ 3/2026, рік XXXIV | č. 3/2026, ročník XXXIV
Усі випуски часопису "Пороги" знайдете на: **porohy.cz**
facebook.com/PorohyJournal | porohyjournal

Джерело фотоколажу: Фундація Марії Примаченко

с. 12-15

Мистецтво, яке пережило вогонь

МАРІЯ ПРИМАЧЕНКО

4-11

Хроніки громади; **Розмова:** Любомир Мельник; **Колонка в соцмережі**: право на історичну пам'ять — Тетяна Пилипчук;

12-21

Постать: Марія Примаченко; **Суспільство**: Вирвані з дому, та не з коріння: діти-біженці в Чехії між інтеграцією та ідентичністю;

22-23

Культура: Аліна Центракевич — викладання під звуки сирен; **Анонс подій.**

Поки Україна продовжує боротьбу за своє існування, українці в різних куточках світу шукають відповіді на одне важливе запитання: як залишатися собою, опинившись далеко від дому? Відповідь на нього складається з безлічі особистих історій, культурних ініціатив, громадської праці, мистецтва, освіти й пам'яті. Саме про це — новий номер "Порогів".
Ми розповідаємо про дітей, які були змушені покинути Україну через війну, що постають перед викликом збереження власної ідентичності далеко від дому.
Цей номер пропонує несподіваний погляд на постать Марії Примаченко — художниці, чия творчість давно стала одним із символів української культури, але довший час залишалась оповита павутиною радянського міфу.
Також тут Ви знайдете розмову зі всесвітньо відомим піаністом і композитором Любомиром Мельником, який говорить про музику як про голос української душі та спосіб бути почутим у світі.
Особливе місце займає тема історичної пам'яті. У час, коли російська агресія супроводжується спробами нав'язати свою візію української історії, до її кола віроломно вривається і польська влада. Тому право українців на власну пам'ять стає питанням не лише науки чи суспільної дискусії, а й суверенітету. Саме цьому присвячена наша колонка про українську історичну пам'ять.
Також ми розповідаємо історію Аліни Центракевич, яка продовжує навчати дітей мистецтва навіть тоді, коли уроки доводиться проводити під звуки повітряних тривог. Це ще одне нагадування, що культура й освіта залишаються опорою суспільства навіть у найскладніші часи.
Бажаємо усвідомленого прочитання,
Редакція часопиму "Пороги".

instagram.com/porohyjournal
facebook.com/PorohyJournal
Підписатись на друковане видання: www.porohy.cz

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці.

Виходить 12 разів на рік.
№ 3/2026, рік XXXIV.
Підписано до друку 13. 7. 2026 року.

Ел. пошта: editorial@porohy.cz.
Інтернет-адреса: porohy.cz,
Реєстрація: МК ЧР/7044.

Номер готували: Тетяна Баланда, Олег Баланда.
Художнє оформлення та верстка: Тетяна Баланда.

Використовуються повідомлення пресслужб посольств, інформагенцій та ілюстрації з відкритих джерел. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і не поділяти поглядів авторів.

Часопис видається із фінансовою допомогою Міністерства культури Чехії.

Видає: "Українська ініціатива в ЧР", Воцелова 3, Прага 2, ід. номер: 60448296;
Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800.

Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice.

Název je odvozen od ukrajinského "porih" – práh, říční práh.

Vychází 12 krát ročně.
Číslo 3/2026, ročník XXXIV.
Uzávěrka: 13. 7. 2026.

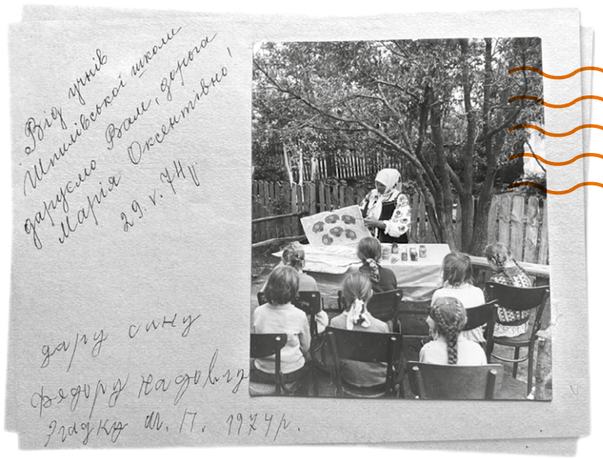
E-mail: editorial@porohy.cz
Web: porohy.cz
Registrační číslo: MK ČR/7044

Číslo připravili: Teťana Balanda, Oleh Balanda.
Art directorka a redaktorka: Teťana Balanda.

Používáme tiskové zprávy velvyslanectví, informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Za pravdivost uvedených informací je zodpovědný autor článku. Redakce může krátit text a neshodovat se s názory autora.

Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

Vydává: Ukrajinská Iniciativa v ČR, z.s., Vocelova 3, Praha 2, IČO: 60448296,
Číslo účtu: 1925774379/0800.

Світлини до матеріалу про Марію Примаченко надані фондом родини Марії Примаченко

Prymachenko family foundation

Зміст

Хроніки громади 4

Розмова 6
Любомир Мельник: "Моя музика — це голос української душі"

Колонка в соцмережі 11
Тетяна Пилипчук: Хто має право на українську історичну пам'ять?

Постать 12
Мистецтво, яке пережило вогонь. Марія Примаченко

Суспільство 16
Вирвані з дому, та не з коріння: діти-біженці в Чехії між інтеграцією та ідентичністю

Культура 22
Яскравий колір у темні часи: Аліна Центракевич про мистецтво викладання під звуки сирен

33

роки виходить друком український журнал "Пороги", який у Празі презентували в новому електронному форматі на порталі **porohy.cz.**

Повний цифровий архів часопису для українців у Чехії "Пороги", збирається відкрити редакція видання. Проєкт презентували у середу 27 травня в празькому Будинку національних меншин. Як розповів голова Європейського конгресу українців Богдан Райчинець, новий портал має стати наступним логічним етапом розвитку одного із найстаріших українських медій в Чехії. На сайті поступово публікуватимуть не тільки архівні номери, а й аналітичні тексти, інтерв'ю, культурну критику та матеріали про українську історію й ідентичність.

Редакція наголошує, що йдеться не лише про запуск нового сайту, а про спробу зберегти понад три десятиліття української інтелектуальної присутності в Чехії. "*У час інформаційної турбулентності важливо не лише створювати нові тексти, а й зберігати вже сказане*", – зазначає авторка проєкту Тетяна Баланда-Пилипчук.

Архів "Порогів" систематизуватиме матеріали за роками та темами. Частина старих номерів уже доступна у форматі інтерактивних PDF. Видання планує поступово оцифрувати більше матеріалів, які фіксували культурне, політичне та громадське життя українців у Чехії та за її межами.

Особливість нового порталу – тримовний формат. Матеріали публікують українською мовою, а частину текстів перекладають чеською та англійською. У редакції пояснюють, що це потрібно для того, щоб український досвід і погляд були видимими в європейському просторі без спрощень і посередників. ■

Proukrainu.blesk.cz

21

-й пакет санкцій проти Росії, запропонований Єврокомісією, підтримав уряд Чехії.

Нові обмеження стосуються енергетики, банківського сектору, торгівлі та так званого тіньового флоту, який допомагає Росії обходити чинні санкції.

Про підтримку нового пакета санкцій повідомив віцепрем'єр-міністр Чехії Карел Гавлічек під час представлення позиції країни перед майбутнім засіданням Європейської ради у Брюсселі.

За його словами, Європейська рада закликатиме до подальшого посилення тиску на Росію, а Чехія повністю підтримує запропонований пакет обмежень.

Нові санкції спрямовані проти російської енергетики, банківської системи, а також торгівлі. Зокрема, Єврокомісія пропонує заборонити імпорт російської та білоруської риби до Євросоюзу.

Після затвердження пакета санкційний список може поповнитися більш ніж 30 російськими банками.

Також Європейська комісія вперше запропонувала заборонити вїзд до країн ЄС усім особам, які після початку повномасштабного вторгнення проходили службу в російській армії.

Голова комітету Сенату Чехії із закордонних справ Павел Фішер заявив, що санкції необхідно не лише ухвалювати, а й ретельно контролювати їх виконання.

За його словами, у чинних санкційних механізмах досі існують лазівки, які дозволяють обходити обмеження. Сенатор зазначив, що попри декларативну підтримку України, практичні кроки Європи не завжди є достатньо рішучими.

Фішер також звернув увагу на те, що Євросоюз залишається одним із найбільших покупців російського скрапленого природного газу. ■

Gromada.cz

7

червня в Празі відбулась прем'єра вистави "Кайдашева сім'я".

Фольклорний колектив "Джерело" потішив усіх шанувальників новим доробком. Театральна група колективу на сцені театру IMAGE Black Light Theatre зіграла виставу за мотивами твору класика української літератури Івана Нечуя-Левицького "Кайдашева сім'я".

У творі автор показав, як дріб'язковість, егоїзм і жадібність руйнують родинні стосунки, водночас із гумором змалювавши побут українського села XIX століття.

Головна думка п'єси — родинна злагода та взаємоповага важливіші за матеріальні суперечки й особисті образи.

Сценарій і режисуру підготувала Христина Воловик, випускниця Харківського національного університету мистецтв. Працювала в театрі "Постскриптум" (Харків). У Празі нині грає в українському театрі та працює вчителькою акторської майстерності в школі-садочку та школі мистецтв. Уже чотири роки веде театральну групу в "Джерелі".

Артисти-аматори впоралися з поставленим завданням. Вистава пройшла під оплески глядачів. Квіти на сцені — доказ цього. Для багатьох артистів це був прем'єрний вихід на сцену перед глядачами, але все пройшло чудово.

У виставу гармонійно вписалися виступи танцювальної групи "Джерела" під керівництвом професійної хореографки Анни Попович.

Головні ролі у виставі виконали: Кайдашиха — Галина Данюк; Кайдаш — Сергій Петров; Мотря — Галина Атамас; Карпо — Олег Пришлюк; Мелашка — Маргарита Кицеляк; Лаврін — Владислав Біба; Баба Палажка — Надія Клименко; донька Мотрі й Карпа — Ангелінка Данюк.

Колективу "Джерело" вже понад 20 років. У доробку колективу — вистави "Ніч перед Різдвом", "За двома зайцями", "Фараони" та інші. ■

Пороги

26

червня Європейська комісія запропонувала продовжити тимчасовий захист для втікачів від агресивної війни Росії проти України ще на рік і при цьому взяти до уваги загальну здатність України захищати себе.

Через те, що необхідність захисту людей, які втікають із України, залишається очевидною, метою Єврокомісії є зберегти юридичну впевненість, стабільність і передбачуваність, продовживши тимчасовий захист іще на один рік, до 4 березня 2028 року, мовиться в пресрелізі організації.

Але другою метою є поєднати потребу в захисті українців із загальною здатністю України захищати себе від агресивної війни Росії. Задля цього тимчасовий захист не буде надаватися, як правило, новоприбулим особам, які не мають дозволу від української влади на виїзд із України у зв'язку з їхнім військовим обов'язком.

При цьому зазначено, що країни-члени ЄС мають посилити підготування до координованого виходу з режиму тимчасового захисту — як то Єврокомісія рекомендувала ще минулого року. Це має означати і можливість переходу на більш тривалий статус резидента в країні перебування, і можливість підтриманого повернення і реінтеграції в Україні, коли це дозволить ситуація.

Для цього Європейська комісія розробить у тісній співпраці з зацікавленими країнами-членами ЄС і владою України пілотну програму добровільного повернення, яка має надати охочим повернутися практичну підтримку в таких ключових галузях, як пошук роботи, житла і освіти в Україні. ■

Ukraina.radio.cz

29

червня в Палаті депутатів Парламенту Чехії у Празі відбулася міжнародна конференція "Актуальні безпекові загрози VI", присвячена ключовим викликам європейської безпеки, протидії російському імперіалізму та підтримці України.

Це вже шоста конференція, яку провели під патронатом депутата Палати депутатів Парламенту Чехії, голови міжпарламентської групи дружби "Чехія – Україна" Павела Жачека.

До заходу долучилися українські дипломати, чеські урядовці, міжнародні експерти, дослідники і представники громадянського суспільства. Павел Жачек розповів, що під час заходу було обговорено три основні теми: боротьбу України та допомогу, яку їй надають чеські громадські організації, стійкість, необхідну не лише для України, а й для Чехії та ситуацію у Тихоокеанському регіоні.

Участь української делегації в конференції в чеському парламенті стала ще однією нагодою нагадати європейським партнерам про нагальність рішень щодо Росії та необхідність посилення підтримки України. За словами керівника напряму досліджень міжнародної політики Фундації Пилипа Орлика Володимира Ельченка, сьогодні в Європі дедалі краще усвідомлюють, що російська агресія не обмежиться Україною, а безпека всього континенту напряму залежить від здатності стримати Кремль.

Особливу увагу під час другої панелі конференції приділили стійкості демократичних суспільств до російського впливу та інформаційних операцій Кремля. У рамках заходу головний редактор інтернет-видання Texty.org.ua Роман Кульчицький представив дослідження журналістів про російські наративи в чеському медіапросторі, підготоване з участю Фундації Пилипа Орлика. ■

Ukraina.radio.cz

1

липня уряд ЧР планує передати низку напрямків роботи з Управління уряду до окремих міністерств. Зокрема йдеться про питання прав людини, рівності жінок і чоловіків, антинаркотичної політики та психічного здоров'я.

В заязку з цим рішенням вперше в історії працівники Управління уряду Чехії оголосили страйк. У п'ятницю (5.06) близько шести десятків співробітників вийшли на протест через масштабну реорганізацію, яку затвердив уряд Андрея Бабіша.

Працівники побоюються подальших звільнень і послаблення державних програм, що стосуються прав людини, рівності жінок і чоловіків, психічного здоров'я та боротьби із залежностями.

Керівництво уряду пояснює зміни прагненням зробити державне управління ефективнішим.

Прем'єр-міністр Андрей Бабіш заявив, що після передачі цих напрямків до профільних міністерств для громадян нібито нічого не зміниться.

Профспілки та експерти з цим не погоджуються. Вони вважають, що після передачі повноважень важливі програми втратять незалежність і вплив.

Працівники також стверджують, що зміни готувалися без належного обговорення з фахівцями та самими співробітниками.

Особливе занепокоєння викликає майбутнє чеської антинаркотичної політики. Колишній національний координатор з питань наркотиків Йозеф Радімецький нагадав, що нинішня система створювалася понад 30 років і має добру репутацію за кордоном. За його словами, Чехію часто наводять як приклад успішного підходу до боротьби із залежностями. ■

Gromada.cz

ЛЮБОМИР МЕЛЬНИК: "МОЯ МУЗИКА — ЦЕ ГОЛОС УКРАЇНСЬКОЇ ДУШІ"

Матеріал: **Олег Баланда**

Відбулася ця розмова у Вифлеємській капліці 18 лютого 2026 року в Празі. Любомир Мельник — композитор, піаніст, один із знакових представників неокласичної музики, дипломований філософ і творець власної музичної мови — Continuous Music розповів читачам "Порогів" про музику, українськість та сенси, які народжуються між нотами.

Фортепіано у його виконанні отримує майже оркестровий об'єм, де швидкі каскади нот, обертони й резонанси створюють звуковий простір, який можна не лише почути, а й буквально відчути, зануривши в нього.

Мельника часто називають найшвидшим піаністом світу через його здатність виконувати надскладні пасажі з неймовірною швидкістю. Проте його музика — не про швидкість. Магія Любомира Мельника у здатності через звук підсилити внутрішні переживання, де фортепіано стає голосом пам'яті, духу і душі.

— У попередніх інтерв'ю ви розповідали, що ваші батьки виїхали зі Львова до Німеччини буквально останнім потягом. Тож ви народилися вже за кордоном. Не маючи жодного контакту з Великою Україною, як вам вдалося зберегти українську ідентичність?

— Через нашу народну музику, поезію і культуру. Не лише Шевченко, але й інші речі — навіть для дітей, як-от Лис Микита. Я це дуже шанував. Для мене це була одна з найвищих форм краси. Це відбувалось ненавмисно, дуже природньо. Моя мама дуже гарно співала. Я чув наші пісні від неї, в записі, і в церкві теж. Служба Божа мала такий яскравий духовний характер. Я дуже любив нашу службу Божу.

— Ви також розповідали, що вас часто представляли як канадського композитора українського походження. Водночас ви наголошували, що Любомир Мельник — це український композитор і що канадського у вас нічого немає. Розкажіть, чому це так важливо для вас?

— Я не мав жодного впливу від канадійських композиторів. Зеро. Нічого. Я відчував, що я є українцем і що моє звучання буде таким, як підкаже моя душа. Єдине, що було для мене справді важливим, — це ембієнт, який я полюбив ще у 1968 році. Але я хотів поєднати його з класичною традицією, бо для мене класика — це найвища міра, що існує.

— Можливо, це хибне враження, але мені здалося, що в академічних колах не завжди прийнято акцентувати на тому, що композитор може мати українське походження або бути пов'язаним з Україною...

— Я думаю, що це абсолютно так. Бо світ не хоче визнавати нашу культуру, нашу націю навіть. На початку моєї кар'єри я це не особливо афішував — не навмисно. Я просто розумів, що люди можуть не зацікавитися моєю музикою, якщо я говоритиму, що я українець. Але згодом я зрозумів, що це важливо.

З іншого боку, ми шануємо Бетховена, бо він є генієм. І в цьому сенсі не так важливо, хто я є. Важливо те, що я роблю з музикою — та краса, яку вона дає світові. Це головне, а не те, звідки я походжу.

Але я говорю, що я українець, щоб люди більше підтримували нас, щоб розуміли наші надії, нашу здатність і те, що ми робимо. Я хочу, щоб моя музика прославляла український народ.

— У вас є якісь твори, присвячені чи натхненні Україною?

— Дуже багато: зокрема "*Портрет Петлюри на день його смерті*" — 96 хвилин, це найдовший твір, що я маю. "*Посланіє: і мертвим і живим і ненародженим*", "*Концерт-реквієм*". І тепер новий твір — "*Свята тисяча*", присвячений за-

хисникам Азовсталі. Я би сказав, що багато моїх важливих і великих творів є на українські теми.

— Попри великий вплив класичної музики у вашій творчості, інколи складається враження, що ваш підхід і ваш мистецький образ є своєрідною антитезою до академічної традиції. Якщо це так, то який унікальний досвід ваша музика пропонує сучасному слухачеві?

Моя музика є класичною. Більше того — це, можливо, найкласичніше з того, що люди створюють сьогодні. Але я думаю, що людям потрібно навчитися слухати інакше — не тільки вухом. Треба почути ту саму красу, яка є у Баха чи Моцарта, і зрозуміти, що вона також присутня в Continuous Music.

> **Я думаю, що людям потрібно навчитися чути музику інакше — не тільки вухом.**

Continuous Music є продовженням класичної музики та класичної фортепіанної традиції, хоча вона суттєво відрізняється від традиційної фортепіанної музики. Це велика різниця, але в ній можна почути класичний характер: там є мелодія, яка не є поп-музикою, не є джазом і не є роком. Вона має власну, класичну природу.

Можна сказати, що мої мелодії трохи нагадують спів або фольклор. Але це не означає, що вони перестають бути класичними. Багато класичних композиторів використовували фольклорні елементи у своїй музиці — навіть Моцарт робив це.

Я думаю, що для людей, які звикли до класичної музики, моя музика може бути складною для сприйняття. Вона вимагає іншого способу слухання. Класику часто легше зрозуміти, бо люди вже знають, як її слухати. Мої твори теж можуть бути зрозумілими, але багато людей просто не чують того, що в них є.

Я не знаю, чому так відбувається. Можливо, вони не звертають уваги на сам звук фортепіано чи роялю. А для мене це найважливіше — це прекрасний голос інструмента, який неможливо почути так само в іншій музиці. Саме моя музика намагається показати цей голос.

Для мене це очевидно. Але люди, які звикли до класичної традиції, часто не сприймають сам звук фортепіано як щось головне. Можливо, саме тому їм важко почути мою музику. Але я сподіваюся, що з часом вони зможуть її зрозуміти.

— Якщо говорити про частину аудиторії класичної музики, чи можна припустити, що для когось вона є не лише мистецьким досвідом, а й певним маркером престижу? Адже відвідування концертів класичної музики інколи сприймається як ознака певного культурного статусу. Чи існує такий феномен?

— Так і є. На жаль. Але не всі люди такі. Я думаю, багато хто все ж відчуває красу цієї музики. І правда, що інколи класична музика стає просто ознакою престижу. Можливо, проблема в тому, що моя музика в класичному світі не має такого визнання (сміється - ред.). Тому вона залишається для тих, хто справді може почути цю красу.

Я живу для того, щоб ці люди її почули. Але знаєте, все життя я був дуже нещасливий через те, що академічний світ не хотів моєї музики і досі не хоче її слухати. Навіть після 50 років він усе ще відмовляється її чути. Це дуже боліло мені і було великою проблемою в моєму житті.

А тепер я розумію: мені не потрібно, щоб вони любили мою музику. Вони просто чують, що це хороша музика. Для них вона приємна, серйозна, якісна. Вони слухають її саме через це.

Але вони не відчувають тієї великої краси, яку створили Моцарт, Бетховен, Бах і всі великі класичні композитори. Ця краса майже неможлива для пояснення. Вона фантастична.

Я думаю, що моя музика трохи інша, але ця краса є і в ній. І навіть якщо деякі люди не хочуть її приймати, є інші, які можуть її відчути. Саме для них я граю.

Можливо, це трохи релігійна річ. Ісус Христос теж не був прийнятий тими людьми, які мали найвище становище в тодішній церкві. Але він не сумував через це. Він говорив до тих, хто чув його слова, хто розумів їх і відчував їх у своїй душі.

Можливо, так само і з класичною музикою. Не для тих, хто має високий статус у цьому світі, а для тих, хто може відчути саму красу.

Я думаю, що маю бути щасливий, що моя музика є улюбленою для певних людей. І саме це дуже сильно мене підтримує. Бо без тих людей, які приходять на концерти і люблять мою музику, я би пропав.

— Наскільки я розумію, поштовхом до вашої відомості на світовій музичній сцені були організації, не пов'язані безпосередньо з класичною музикою, а радше з нішевою, андеграундною музикою?

— Це було пов'язано з ембієнтною сценою. Наприклад, Ambient Music Festival, Німеччина. Вони були одними з перших, хто привів мене до цього середовища. Хоча, якщо бути точним, першим був німецький композитор Волкер Бертелманн, відомий як Hauschka. Саме він привіз мене до Дюссельдорфа, і там я познайомився з організаторами Ambient Music Festival.

Це був початок. Здається, це було приблизно у 2013 році. Тоді почалися концерти. І весь цей час я перебував у тому середовищі, яке називали інструментальною музикою, ембієнтом або андеґраундом.

Я постійно сподівався, що настане момент, коли мене почують ширше. І зрештою з'явився чоловік, який мав зв'язок із Sony Records, і він запропонував мені співпрацю із Sony Classical. Я думав, що це буде великий крок уперед для мене. Мені здавалося, що тепер я опинюся у світі класичної музики, людям буде простіше знайти мою музику, зрозуміти її.

> **Всі українці є мої брати і сестри. Крім тих, що підтримують москалів.**

Але, на жаль, сталося інакше. До роботи над тим альбомом долучилася координаторка з Sony, з якою співпраця не вдалась. Це стало великою проблемою.

Це був альбом *Illyrian*, який випустив Sony Classical. Але, на жаль, вони нічого доброго не зробили з його промоцією.

Я казав їм, що потрібно презентувати Continuous Music — як продовження класичної фортепіанної техніки. Що це наступний крок для фортепіано, посткласична музика. Але вона не підтримувала цю ідею, саботувавши рекламну кампанію.

У результаті альбом фактично нікуди не пішов. Вони продали весь наклад і більше не захотіли його перевидавати.

Можливо, частково проблема була і в тому, що люди сьогодні вже не купують CD. Це теж стало великою проблемою для Sony.

— Чи розглядали ви коли-небудь Україну як місце, куди ви могли б повернутися жити й розвивати свою творчість?

— Часом я думаю про це. Я бачу, що світ дуже слабо підтримує наш народ, нашу країну, і це є великою проблемою. Я не знаю, чи Україна переживе це.

Але я думаю, що українці вже перемогли російську армію в тому сенсі, що вони зламали її силу. А світ навіть не хоче цього до кінця визнати чи почути.

Хто ще міг би таке зробити? Я не знаю. Але це є знаком, що, можливо, ми справді переживемо це і переможемо. Я молюся Богу за це.

Ви питаєте, чи я повернуся до України, якщо там усе буде добре. Я дуже цього хочу. Я хотів би там жити, я хотів би там померти. Це моя земля, моя душа, моє серце. Побачимо, як буде...

— Ви зустрічали українців у багатьох країнах світу. Чи відчуваєте ви, що попри різний досвід і обставини життя існує щось спільне, що об'єднує українців як народ?

— Український дух для мене найважливіший і найкращий. І я бачу це у всіх українцях. Всі вони є мої брати і сестри. Крім тих, що підтримують москалів. Там існує таке теж. Але для мене вони не українці.

— А російськомовні, вони є українцями для вас?

— Так, звичайно. Я думаю, що ми мусимо так їх сприймати. Але треба допомогти їм зрозуміти, що вони мають вивчити і почати використовувати нашу мову. Бо російська мова знищує душу, наші люди повинні поступово перестати нею користуватися.

Я знаю, що вивчити нову мову нелегко. Це правда. Але я думаю, що зараз можна і треба зробити цей крок. Зробити цю жертву заради майбутнього.

Ми можемо попросити людей про цю жертву. Щоб війна швидше закінчилася. Щоб менше людей загинуло. Бо так багато наших героїв, таких молодих людей, уже загинуло. Це страшно.Але треба не втрачати віру, навіть коли все виглядає дуже темним.

Україна і українці пережили дуже багато важких часів. Також треба розуміти: те зло, яке існує у світі, — це не вина Бога. Це вина людей. Саме люди роблять погані речі. Треба впливати на людей, щоб вони перестали робити зло.

Російська мова — це єдина мова, до якої я відчуваю дуже сильне відторгнення. Для мене це мова, яка пов'язана з чимось дуже страшним і руйнівним. Я відчуваю, що люди повинні від неї відмовитися.

Сама мова для мене звучить як щось темне. І на цю тему треба згадати Толкіна — автора "*Володаря*

перснів". Толкін навмисно створив мову орків так, щоб у ній були звуки, які нагадують російську мову. Він використав ці особливості навмисно, бо був генієм, фантастичним генієм.

"Володар перснів" — це історія про боротьбу добра і зла. Я бачу там багато паралелей із Росією, з Москвою, зі Сталіним і Путіним. Та темна земля, пустеля, що змальовується у творі — мені нагадує те, що відбувається на Росії. Я думаю, що ця темрява не почалася з Путіна. Вона має довгу історію — сотні років. У моєму розумінні це щось, що накопичувалося в душі цього народу протягом дуже довгого часу.

І, можливо, саме тому вони так ненавидять українців. Бо українці мають інше бачення світу, іншу духовність, мають любов до Бога. Вони бачать в українцях свого ворога, бо українці показують інший шлях.

Ми мусимо боротися, але завжди треба пам'ятати про Божу поміч. Людина сама не може зробити все. Але треба працювати, старатися, і Бог допоможе тим, хто робить добро. Я думаю, що це є великий український обов'язок — боротися з темрявою, зі злом у світі. Бо ця війна не почалася тільки зараз. Це набагато глибша історія. ■

Я думаю, що це є великий український обов'язок — боротися з темрявою, зі злом у світі. Бо ця війна не почалася тільки зараз. Це набагато глибша історія.

Світлини: lubomyrmelnyk.com та особистий архів Любомира Мельника

Хто має право визначати українську історичну пам'ять?

Текст: **Тетяна Пилипчук**

У всій цій дискусії для мене найбільшою проблемою є не самі трагічні події минулого — українці знають і пам'ятають їх так само, як і поляки. Найбільшу проблему я бачу в однобічному й патерналістському погляді на українську історію: у звичці говорити про українців без українців.

Існує феномен першої почутої інформації: те, що суспільство чує першим, часто врізається в пам'ять як "правда" сильніше, ніж пізніші свідчення людей, які цю історію реально пережили. У чеському середовищі перша рамка української історії дуже довго була радянською. І саме її досі не вдалося повністю переосмислити чи, бодай, поставити під сумнів. Це не лише академічна проблема минулого. Це проблема й сьогодення, бо саме на таких спрощених і антиукраїнських наративах набирають політичні бали популісти та крайні праві. А Росія при цьому може тільки потирати руки.

УПА в цій дискусії перетворюють на готовий ярлик, навіть не допускаючи думки про те, що вона означала і досі означає саме для українців. Для нас вона була і є символом боротьби за власне існування та спротиву імперіям і тоталітаризму: проти спроб зламати або повністю знищити українське суспільство. Тоді ми боролися за виживання як нація. Так само, як боремося за нього й сьогодні.

Ми вдячні багатьом полякам за підтримку, яку Україна отримала на початку повномасштабної війни, і я знаю, що багато поляків не погоджуються із сучасною політизацією цієї історії. Але вдячність не означає, що ми маємо відмовитися від власної історичної пам'яті. Особливо люди із західних областей України дуже добре пам'ятають і інший бік цієї історії: полонізацію, обмеження української освіти, ліквідацію українських академічних і культурних установ, знищення читалень "Просвіти", пацифікацію українських сіл, масові обшуки, арешти, побиття, катування, приниження людей, табори інтернування й концентраційні табори, руйнування храмів, а також пізнішу акцію "Вісла" — насильницьку депортацію, руйнування цілих громад, втрату домівок, майна, гідності й часто життів. Нас не сприймали як рівноправних людей у власних домівках, а як населення, яке має бути підлеглим, перевихованим, змушеним мовчати, витісненим або знищеним.

Коли українці намагалися захищатися правовим шляхом і зверталися до міжнародних інституцій, світ мовчав і заплющував очі. Це також є частиною нашої пам'яті. Попри це, сьогодні ми не робимо з цього політичної зброї й не будуємо на цьому сучасні відносини.

Безперечно, це не є виправданням насильства проти цивільних. В українському середовищі це називають не "різаниною", а Волинською трагедією. Я лише відкидаю брехливу рамку, у якій українці є єдиними винуватцями, а поляки — лише невинними жертвами. Витягувати саме зараз таке однобічне трактування, коли ми знову стикаємося з геноцидною агресією, вважаю надзвичайно підступним.

Як казав мій професор історії: усе, що молодше за сто років, досі є політикою. Лише потім воно, можливо, може стати історією. І те, що ми сьогодні спостерігаємо навколо Волині, є яскравим прикладом цього.

Один сусідній народ уже розв'язав геноцидну війну на основі вигаданої "історичної справедливості". Ми ледве встигаємо оговтатися від розмов про печенігів і вигадані історії, як другий сусід, який також історично намагався бути імперією, витягує подібну карту: однобічне трактування минулого, моральну претензію на чужу пам'ять і право визначати іншій нації, хто може бути частиною її спротиву.

Українці цю сторінку історії вже давно прожили й пішли шляхом "пробачаємо і просимо вибачення". Ми засуджуємо насильство в будь-якій формі, відкидаємо агресію і не хочемо будувати сучасні відносини на помсті.

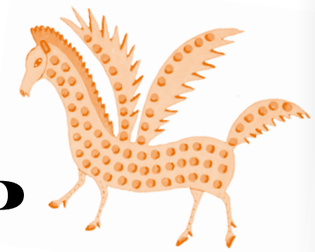
Але частині польського політичного представництва цього, очевидно, недостатньо. Україна сьогодні стикається з найбільшою агресією в Європі від часів Другої світової війни. Ми боремося за виживання — і значною мірою також за безпеку наших сусідів. Замість відкривання старих ран нам потрібна підтримка. Попри це навіть зараз, посеред війни, нас знову ставлять у роль обвинувачених — із відчуттям ножа в спині.

Коли українські захисники посилаються на традицію власної визвольної боротьби, ми чуємо, що це "помилка", "провокація" або "подарунок російській пропаганді". Але коли Польща вшановує власних суперечливих історичних постатей — включно з тими, хто для українців пов'язаний із репресіями, насильством або придушенням — ми маємо сприймати це як легітимну польську історичну пам'ять. Ми не диктуємо Польщі, кого вона може мати на своїх вулицях, пам'ятниках чи у військовій традиції. Але коли йдеться про Україну, раптом виникає припущення, що наша пам'ять має бути схвалена ззовні і що хтось інший має право вирішувати, кого нам дозволено пам'ятати і як ми маємо розповідати власну історію.

Йдеться не лише про Волинь. Йдеться про те, хто має право розповідати українську історію. Чи самі українці — чи знову ті, хто десятиліттями прагнув нами керувати, асимілювати, змусити мовчати, а потім ще й змусити прийняти їхню версію як єдину правду... ■

21. 6. 2026

Марія Примаченко: мистецтво, яке пережило вогонь

25 лютого 2022 року російський снаряд влучив в Іванківський краєзнавчий музей, поставивши під загрозу спадщину Марії Примаченко. Пожежа, що миттєво охопила дах, могла назавжди знищити унікальні твори, якби не героїзм місцевих жителів: Анатолій Харитоненко та Ігор Ніколаєнко, ризикуючи життям, виносили картини крізь дим і вогонь. Ця подія стала трагічною точкою відліку для нової хвилі світового зацікавлення мисткинею.

Матеріал: **Олег Баланда**

Сьогодні світ переживає справжній "бум" на Примаченко: її твори стають частиною головної програми Венеційської бієнале (*"Молоко снів"*), експонуються в Нью-Йорку, Лондоні та Варшаві, а провідні видання присвячують їй розлогі тексти. Проте десятиліттями радянська пропаганда старанно формувала образ "бабусі-самоучки", чия творчість — лише наївна ілюстрація народного побуту.

Насправді Примаченко — глибока концептуальна мисткиня, чиї фантастичні образи сьогодні стають символом української стійкості та навіть реальною зброєю. Продаж її картини за пів мільйона доларів на аукціоні для потреб ЗСУ та використання її звірів у колекціях сучасних брендів (91LAB, RCR Khomenko) доводять: її спадщина — це не застигле минуле, а живий, актуальний символ української нації. Тож, настав час поглянути на мисткиню по-новому та побачити справжню Марію крізь призму її власного, сильного і химерного всесвіту.

Київський період та професійне середовище: шлях до усвідомленого мистецтва

Радянський міф про Марію Примаченко як про "дику" геніальну самоучку, що малювала виключно за покликом інтуїції, розбивається об факти її київського періоду. У 1935–1936 роках вона потрапила до Центральних експериментальних майстерень у Києво-Печерській лаврі — закладу, який для сільської дівчини став аналогом Гарварду чи Оксфорду. Це не було аматорським гуртком; Марія опинилася в епіцентрі українського модернізму, де викладали такі велетні, як Василь Касіян, Іван Падалка та Василь Седляр. Примаченко була інтегрована у професійне середовище: вона жила в гуртожитку, слухала лекції з історії мистецтва, відвідувала музеї та оперні вистави, що згодом відобразилося у її графічних замальовках. Її успіх на вступному іспиті, де вона миттєво вразила комісію вправністю ліній, доводить, що вона вже мала сформований талант, який у Києві отримав професійне огранювання.

Лев - це образ самої Марії. Вона бачила в ньому відображення себе: незалежної, гордої, й достатньо сильної, щоб захистити тих, за кого відповідальна.

Визначення "наїв" щодо Примаченко є серйозним спрощенням. Її творчість — це усвідомлений художній метод, що базувався на експериментах з кольором і формою. Особливу роль у формуванні її стилю відіграла кераміка: робота з об'ємом у лаврських майстернях заклала фундамент для її специфічної "двомірної" пластики звірів. Навіть пізніше, коли вона була змушена перейти на папір, її образи зберігали "керамічну" декоративність та монументальність. Крім того, її роботи мають концептуальний вимір: авторські підписи-примовки є невід'ємною частиною задуму, перетворюючи кожне полотно на складне філософське висловлювання, що виходить далеко за межі традиційного фольклору. Таким чином, київський період остаточно перетворив Марію з обдарованої селянки на суб'єктну мисткиню, чий стиль був результатом і особистої уяви, і фахового досвіду.

Париж 1937-го: Золота медаль та міфи про Пікассо

Світове визнання Марії Примаченко нерозривно пов'язане із Всесвітньою виставкою 1937 року в Парижі, яка стала благодатним ґрунтом для появи численних міфів. Радянський павільйон, девізом якого було "Мистецтво та техніка в сучасному житті", мав демонструвати тріумф соцреалізму. Народному мистецтву в цій ідеологічній системі відводилася роль декоративного фону, що ілюстрував "правильну" творчість мас, а не повноцінне авторське висловлювання. У той час, коли її химерні звірі підкорювали Європу, сама художниця залишалася "невиїзною" — вона не мала внутрішнього паспорта до 1953 року і навіть не була запрошена на захід.

Найстійкішим міфом того періоду є розповіді про захоплення Пабло Пікассо та Марка Шагала її творчістю. Легенда стверджує, що Пікассо називав Марію геніальною, а Шагал під впливом її звірів почав малювати власних істот. Однак історики мистецтва наголошують на відсутності жодних документальних підтверджень цим фактам. Ба більше, перша персональна виставка Примаченко відбулася лише у 1965 році в Києві, тож іменити майстри могли бачити лише окремі роботи в межах колективного павільйону. Як з'ясувалося, міф про Пікассо був штучно використаний у 1960-х роках художницею Євгенією Дмитрієвою для "адвокації" Примаченко перед радянськими чиновниками, аби ті нарешті визнали її талант і надали Шевченківську премію.

Аналогічна ситуація і навколо золотої медалі виставки. Хоча Марія згадувала про нагороду, яку отримала разом з Іваном Гончаром за розпис кераміки, документальних підтверджень цьому немає, на відміну від срібної медалі її колеги Параски Власенко. Ці легенди, попри їхню сумнівність, допомогли мисткині вижити в системі, проте сьогодні вони лише заважають бачити її справжню, самодостатню велич, яка не потребує порівнянь із західними авторитетами.

Радянська фаворитка чи забута вдова?

Попри міжнародне визнання, повсякденність Марії Примаченко в рідній Болотні була далекою від ідеологічних міфів про "щасливу народну мисткиню". Радянська влада десятиліттями ігнорувала її потреби: до 1964 року Марія не отримувала навіть мінімальної пенсії. Вона жила у столітній дерев'яній хаті, що поступово руйнувалася, і була змушена працювати на городі та в полі, попри важкі наслідки дитячого поліомієліту, паралізовану ногу та нестерпні болі. Щоб заробити, вона також вишивала й шила для місцевих жінок оригінальні весільні сукні: фасон і крій визначала "на око", а замість ножиць просто рвала тканину.

Улітку 1960 року Примаченко написала відчайдушного листа до голови Спілки художників України Михайла Дерегуса. У ньому вона описала нелюдські умови життя, холод та зношений ще з 1930-х років протез, нагадуючи, що сотні її творів наповнюють державні музеї. Цей лист залишився без відповіді. Лише після резонансної статті Григорія Мєстєчкіна "Людям на радість" (1961) чиновники нарешті звернули увагу на художницю, надавши будматеріали, проте грошей на робітників чи нові фарби все одно не виділили.

Шлях до Шевченківської премії став для Примаченко справжнім ідеологічним боєм, де на її боці виступили шістдесятники та Василь Касіян. Перша спроба 1964 року завершилася відмовою. Під час другої спроби 1966 року нагорода опинилася під загрозою через ідеологічного секретаря Андрія Скабу, який зневажливо відгукнувся про її виставку. Ситуацію врятувала лише тактична хитрість Мєстєчкіна, який залучив символічну підтримку першого секретаря Петра Шелеста: його формальна записка про пошану до мисткині змусила комітет проголосувати "за". Ця перемога нарешті забезпечила Марії офіційне визнання та фінансову допомогу, хоча її побут до останніх днів залишався надзвичайно скромним.

Творчий метод: тексти, символи та підсвідоме

Творчий метод Марії Примаченко виходить далеко за межі традиційного декоративного розпису, створюючи особливий концептуальний вимір, де зображення та текст утворюють нерозривну цілісність. Її мистецтво — це самовираження підсвідомого, обрамлене в дитячу форму, яка залишалася незмінною протягом усього життя художниці.

Важливим прихованим елементом її робіт є унікальні авторські підписи-примовки. Вони не є простою

Чорнобиль: передчуття та особиста трагедія

Марія Примаченко, чиє рідне село Болотня розташоване лише за кілька десятків кілометрів від Чорнобильської АЕС, сприймала катастрофу не лише як екологічну подію, а як метафізичний акт, який вона передчувала задовго до вибуху. Їй снилися віщі сни про височезне полум'я за лісом та димохід, що сягає неба прямо від її хати. Мисткиня Крістіна Катракіс згадує, що за кілька днів до аварії Марія подарувала їй картину із зображенням **"червоного звіра, який проковтнув зорі"**, що стало для дівчинки символічним пророцтвом майбутньої біди.

У ранок 26 квітня 1986 року, поки радянська влада замовчувала масштаби трагедії, Марія малювала свою знамениту **"зелену мавпу"**. Коли син Федір приніс звістку про вибух і запропонував тікати, художниця відповіла категоричною відмовою: "*Треба малювати, щоб люди бачили, яка краса була на землі*". Цей вибір залишитися в зоні небезпеки був не наївністю, а свідомою місією збереження пам'яті про нищену природу Полісся. Примаченко не боялася "атома" через свій вік, проте щиро хвилювалася, чи не боятимуться люди її "заражених" радіацією картин.

Чорнобиль став для Марії глибокою особистою драмою: її племінник Валерій Ходемчук став першою жертвою катастрофи. Він чергував біля насосів у ніч вибуху, і його тіло назавжди залишилося похованим під руїнами четвертого енергоблока. Марія присвятила "Валерику" серію робіт, де пташка шукає чоловіка, чиє тіло "розлетілося по всій Україні", метафорично передаючи жах ядерного розпаду. Її образи, як-от "Квітки виросли коло четвертого блока", стали універсальним кодом трагедії.

Сучасна рецепція

Спадщина Марії Примаченко переживає етап постмодерного переосмислення, де її образи остаточно виходять за межі музейних рам та ідеологічних рамок і стають частиною світової попкультури. Її фантастичні звірі більше не сприймаються як "декоративні елементи", а стають основою для колаборацій із провідними fashion-брендами. Масштаб її впливу простягається від 7-метрової репродукції **"Голубки"** у Сан-Франциско до величезного гобелена в Лондоні, вишитого українками, що втікали від війни. Окрему сучасну біографію отримало й полотно **"Квітки виросли коло четвертого блока"**. Колекціонер Ігор Понамарчук разом із дружиною Дар'єю Добріян передали твір із приватної сімейної колекції на благодійний аукціон Фонду Сергія Притули. Родина Марії Примаченко підтримала продаж і відмовилася від роялті на користь ЗСУ. Картину продали за 500 000 доларів. За ці кошти придбали 125 бусів Volkswagen T5 для українських військових. Нові власники вирішили, що полотно залишиться в Україні й буде передане одному з київських музеїв. Так історія картини стала прикладом згуртованості довкола спільної справи та найкращою відповіддю на радянську спробу перетворити Примаченко на пасивну "народну майстриню". Її образи сьогодні фізично захищають країну й водночас повертаються до музейного життя.

Сьогодні Фонд родини Марії Примаченко, крім благодійної діяльності, опікується захистом і збереженням творчої спадщини та імені художниці. Він працює з архівними матеріалами, особистими речами й маловідомими історіями з життя мисткині та її родини. Фундація також реалізує колаборації — від одягу до предметів інтер'єру, популяризуючи творчість художниці в Україні та світі. Окремий напрям роботи — створення музею-резиденції в селі Болотня, для якого Фонд планує залучати партнерів і фінансову підтримку. Всесвіт Марії, що пережив Голодомор, декілька окупаційних режимів і був заряджений "атомом" Чорнобиля, повертає собі право належати культурному простору Свободи.

Марія без міфів — чому вона важлива зараз?

Сьогодні постать Марії Примаченко остаточно виходить з тіні радянських ідеологем. Деколонізація погляду на її творчість дозволяє побачити в ній не "народну примітивістку", а суб'єктну мисткиню. Мистецтво Марії Примаченко сьогодні функціонує у глобальній візуальній культурі подібно до символів поп-арту, які свого часу вийшли за межі галерей і стали універсальною мовою сучасності. Її яскрава, майже вибухова колористика, сміливі контрасти та впізнавані образи мають ту саму здатність миттєво комунікувати з глядачем незалежно від культурного контексту. Проте, на відміну від попарту, що черпав свої символи з масової культури та культури споживання, Примаченко створила власну міфологію, засновану на природі, народній уяві та глибинній пам'яті українського Полісся.

Її життя в селі Болотня було не пасторальною ідилією. Марія Примаченко стала свідком найстрашніших трагедій XX століття. Проте її мистецтво не капітулювало перед жахом, а незмінно залишалося життєствердним, а вона продовжувала творити, аби показати світові, "яка краса була на землі". Це не означало втечі від реальності, а навпаки, художниця не боялася вдивлятися і в монстрів, народжених війнами, голодом, тоталітаризмом чи Чорнобилем, і переносила їх до власного бестіарію, де вони втрачали свою руйнівну всемогутність, стаючи не символами приреченості, а свідченням того, що людська уява й сила духу здатні позбавити страх його абсолютної влади. Саме це робить її творчість настільки потрібною для сучасної України. Події в Іванкові, коли люди ризикували життям заради порятунку картин, довели: спадщина Марії Примаченко для українців — це одна з тих безумовних цінностей, заради яких варто пройти через вогонь. ■

формальною деталлю; тексти розгортають глибинні смисли, пояснюють задум і задають вектор прочитання, без якого багато полотен втрачають свій філософський рівень. Через ці підписи Примаченко часто іронізувала над людською еволюцією, як у роботі **"Мільярд літ прогуло, такої мавпи не було"**, або передавала метафізичне відчуття трагедії.

Важливою складовою її методу є складна система фольклорних символів, через які вона кодувала особисті та соціальні драми. Сюжети про любов і весілля насправді є автобіографічним жанром, що відображає життєві ситуації самої мисткині. Наприклад, популярний у її творах образ "напоїти коня" в народній традиції символізував фізичне кохання, а вбраний у стрічки та вінки кінь позначав весільний обряд. Особливе місце посідає образ "гільця" (весільного дерева), яке для Марії було не лише атрибутом свята, а й символом цілого всесвіту — "деревом життя".

Через призму мистецтва Примаченко також рефлексувала над жіночою долею та соціальною несправедливістю. Її інтерпретації шевченківської "Катерини" та образи самотніх матерів прямо перегукуються з її власною історією самотнього виховання сина та життям у патріархальному селі. Вона сміливо зображувала "незручні" теми: п'янство чоловіків, домашнє насильство чи нерівні шлюби, супроводжуючи їх гострими примовками. Це доводить, що Примаченко була не "наївною" майстринею, а глибокою спостерігачкою, яка перетворювала народні пісні, новини з радіо та власні болі на універсальні художні коди, актуальні й сьогодні.

Вирвані з дому, та не з коріння: діти-біженці в Чехії між інтеграцією та ідентичністю

Українська дівчинка вперше переступає поріг чеської школи. За плечима в неї – наплічник, у якому, крім зошитів і ручок, невидимо лежить досвід війни та вимушеного вигнання. Вона усміхається новим однокласникам, але в її очах легко прочитати сум за домом та страх нових випробувань. Таких дітей у Чехії нині десятки тисяч – вигнані війною, вони опинилися між двома світами: рідною Україною, яку довелося покинути, і новою країною, що дала прихисток. Станом на кінець 2025 року в Чехії проживало близько 400 тисяч українських біженців, з них орієнтовно 90 тисяч – це діти та підлітки. Цифри вражають і нагадують про величезну відповідальність: чи зможуть ці діти зберегти зв'язок із домом та культурою, будучи вирваними зі звичного середовища? Чи допоможе їм інтеграція в чеське суспільство не загубити власне коріння? Відповіді поки що не очевидні, але спробуємо розібратися, опираючись на факти та оцінки зі звіту UNICEF про реагування на кризу біженців у Чехії (2022–2025) та інші дослідження.

Матеріал: **Олег Баланда**

Діти в чеському освітньому процесі

Школа – перше серйозне випробування на шляху інтеграції дітей-біженців. Чехія з весни 2022 року прийняла до своїх навчальних закладів десятки тисяч українських учнів. Ухвалені урядом рішення гарантували право на безкоштовну освіту для українських дітей у державних школах нарівні з чеськими однолітками. Це був важливий крок: законодавча основа інтеграції дала цим дітям шанс не випасти з освітнього процесу. Проте між правом на папері і реальністю – дистанція. Система освіти опинилася під колосальним навантаженням, і швидко проявилися три головні проблеми: брак місць, мовний бар'єр та різниця навчальних програм.

По-перше, чеські школи не були готові до такого напливу: місць у школах і дитсадках бракувало. Найбільш складна ситуація склалася у великих містах, де осіло більшість біженців. **По-друге**, українські учні опинилися в іншомовному середовищі. Чеська мова стала справжнім викликом: без її знання дитині важко повноцінно вчитися і заводити друзів. Особливо це стосується підлітків, які приїхали, не знаючи жодного слова по-чеськи. **По-третє**, старшокласники зіткнулися зі структурними відмінностями в освіті – адже в Україні школа розрахована на 11 років, а в Чехії – на 12. У результаті частина української молоді так і не влилася в місцеві старші класи: станом на 2025 рік лише приблизно 23–33% українських підлітків були залучені до середньої освіти в Чехії, тобто дві третини фактично випали зі шкільного життя. Це тривожний сигнал, який свідчить про ризик втраченого покоління.

Втім, є й позитивні приклади інтеграційних зусиль. Чеські освітні інституції за підтримки UNICEF та громадських організацій впровадили низку заходів, щоби допомогти дітям подолати розрив. Запрацювали адаптаційні підготовчі класи, де діти можуть інтенсивніше вивчати чеську мову та поступово переходити на чеську навчальну програму. У 2022 році Прага відкрила Центр підтримки українських біженців, який допомагав з влаштуванням дітей до шкіл, юридичними консультаціями, пошуком житла та психологічною допомогою. У районних центрах було створено мобільні команди педагогів і перекладачів, які виїжджали в місця проживання біженців і сприяли включенню дітей до шкільної спільноти. Важливо, що інтеграція відбувалася не лише на папері, а й на практиці: запроваджено безкоштовні курси чеської мови для українських дітей та батьків, причому спеціально розроблена програма з вивчення чеської за підтримки UNICEF дозволила уряду компенсувати такі курси через уряд (біржу) праці. Інформаційні ресурси й гарячі лінії консультували українських батьків, як влаштувати дитину до школи та де шукати мовні курси. Одним із найцікавіших та ефективних рішень стало залучення до шкіл асистентів учителя з числа українців.

Уявімо типову чеську школу 2023 року: в класі сидять українські діти, які ще погано розуміють чеську, а поруч з учителем працює україномовний асистент учителя. Ця людина допомагає подолати мовний бар'єр і водночас – підтримує дитину емоційно, адже сама пройшла той самий шлях. За підтримки UNICEF спільно з Міністерством освіти Чехії були організовані курси підвищення кваліфікації, щоби підготувати таких асистентів.

Колишня українська вчителька зі Сходу України Оксана Демченко, яка через війну опинилася в Чехії, розповідає, що вирішила стати асистенткою саме побачивши, наскільки добре чеська школа дбає про її дітей за допомогою асистента. *"Мої діти пішли до школи в Чехії, і я побачила, як добре асистент учителя про них дбає. Це стало для мене чудовим прикладом!"* – згадує Оксана. Пройшовши спеціальні курси, вона тепер допомагає і українським, і чеським учням у початковій школі під Прагою, підтримуючи їх у навчанні, спілкуванні та доланні стресу.

Загалом понад півтори тисячі асистентів, українських та чеських, пройшли навчання і отримали сертифікати для роботи в школах. Ця ініціатива – приклад того, як інтеграція може бути двостороннім процесом: біженці не лише отримують допомогу, а й самі стають її провайдерами, збагачуючи приймаючу країну своїм досвідом.

> *Інтеграція в освіті – це не тільки про вивчення нової мови та програми. Це також про збереження власної ідентичності.*

Втім, інтеграція в освіті – це не тільки про вивчення нової мови та програми. Це також про збереження власної ідентичності. І тут постає делікатне питання: чи може українська дитина, навчаючись у чеській школі, не забути рідну мову і культуру? Деякі батьки спершу сподівалися на швидке повернення додому і навіть утримували дітей від запису до місцевих шкіл чи мовних курсів. Перші місяці багато хто продовжував дистанційно навчатися за українською програмою, щоби не відставати від однокласників в Україні. Але час йде, війна триває, і дедалі більше родин розуміють, що дитині потрібно соціалізуватися тут і тепер. Чеська система освіти наразі не передбачає двомовного навчання для українців, тож основне навантаження зі збереження рідної мови лягає на родину та громаду. Українські суботні та недільні школи, культурні гуртки і онлайн-уроки – ось ті інструменти, до яких вдаються громади, аби діти не загубили свою українську грамотність. Водночас і чеські школи поступово враховують потребу підтримувати культурну унікальність дітей: до свят там інколи проводять заходи, де діти з України можуть розповісти про свої традиції, показати однокласникам українські пісні чи танці. Це маленькі кроки, які допомагають дитині відчути гордість за свою культуру, навіть будучи далеко від дому.

Ментальне здоров'я: невидимі рани війни

Війна залишає слід не лише на вулицях зруйнованих міст, а й у душах дітей. Психологічний стан українських дітей-біженців – окрема велика тема, що безпосередньо впливає і на успіх їхньої інтеграції, і на здатність зберегти себе. Багато хто з цих дітей бачив жахіття війни або прожив міся-

ці під звуки сирен. Приїхавши до безпечної Чехії, вони все одно несуть у собі травму. До цього додається стрес від переїзду, незнайомого оточення, мовного бар'єру тощо. Не дивно, що попит на психологічну допомогу зріс лавиноподібно: за даними UNICEF, із 2022 року понад 85 тисяч дітей, підлітків та батьків скористалися послугами з психосоціальної підтримки — від консультацій психологів до участі в групових терапевтичних заняттях. Це свідчить про нагальну потребу: у звіті зазначається, що серед біженців існує гострий запит на ментальне здоров'я та психосоціальну підтримку для дітей, молоді і їхніх опікунів.

Чеські школи також зіткнулися з наслідками цієї кризи. Учителі помічають, що багато новоприбулих учнів замкнуті, тривожні, деякі мають проблеми зі сном або зосередженістю. За даними досліджень, травмовані діти часто схильні ізолюватися від однолітків, що ускладнює їхню соціалізацію. Усвідомлюючи масштаб проблеми, влада Чехії за підтримки міжнародних організацій розгорнула програми психологічної допомоги прямо в місцях компактного проживання біженців та в школах. У регіональних центрах для біженців створили "дитячі куточки" — безпечні ігрові кімнати, де працюють психологи і соціальні педагоги. Такі середовища у центрах інтеграції по всій країні стали точками, де дитина може хоча б ненадовго знову відчути себе просто дитиною: погратися, помалювати, спілкуватися рідною мовою, поки батьки розв'язують бюрократичні питання. Для дітей молодшого віку це безцінна можливість знизити рівень тривоги і стресу.

> *...українські та чеські школярі схильні спілкуватися "кожен зі своїми" – у класах утворюються окремі групки за етнічним принципом.*

Окремий акцент — підготовка дорослих працювати з травмою дітей. Чеські й українські психологи, педагоги, соціальні працівники об'єднали зусилля, щоб навчитися розпізнавати посттравматичні прояви та надавати першу психологічну допомогу дітям. За підтримки UNICEF проводилися тренінги з психосоціальної підтримки та основ психологічної першої допомоги для вчителів і шкільних асистентів. Багато чеських шкіл ввели додаткові години з психологом для дітей-біженців, де ті можуть виговоритися про наболіле. Волонтери-координатори (часто з української громади) допомагають сім'ям знайти потрібного спеціаліста, якщо у дитини серйозніші проблеми.

Попри всі зусилля, виклики залишаються. Підлітки, які пережили бомбардування, часто страждають на *комплекс провини вцілілого* – вони почуваються винними, що опинилися у безпеці, тоді як їхні друзі чи родичі залишилися під обстрілами. Молодші діти часом не можуть зрозуміти, чому не можуть "просто повернутися додому". Ці переживання накладаються на труднощі шкільного життя, і дитина може втратити мотивацію вчитися або спілкуватися з однолітками. Саме тому ментальне здоров'я повинно стати невід'ємною частиною інтеграційної політики. Позитивом є те, що і держава, і громадські організації це усвідомлюють: психологічна підтримка включена в комплекс послуг для біженців поряд з освітніми і соціальними заходами. У Празі, наприклад, ще 2022 року запустили міську програму, що охопила 27 тисяч осіб і поєднувала курси чеської, дозвілля для дітей та консультації психологів. Це допомагає зняти гострі стани, проте довгостроково дітям потрібна стабільність і відчуття приналежності.

Соціальна адаптація: друзі, мова і невидимі бар'єри

Інтеграція – це не тільки про уроки та терапію, але й про щоденне життя серед однолітків. Чи приймають чеські діти українських ровесників у свій колектив? Чи товаришують вони, граються після уроків? Соціальна адаптація залежить від обох сторін: і від бажання самих дітей-біженців інтегруватися, і від відкритості приймаючого середовища. Перші дослідження шкільного життя показують змішані результати. З одного боку, масового цькування або дискримінації українських учнів у чеських школах не виявлено — їх не відторгують навмисно. З іншого боку, існує проблема, яку важче побачити неозброєним оком: друзі обираються за національною ознакою. Дослідники відзначають, що українські та чеські школярі схильні спілкуватися "кожен зі своїми" – у класах утворюються окремі групки за етнічним принципом. Українські діти заводять менше дружніх зв'язків із чеськими однолітками, більше тримаються купки між собою. Це пояснюється і природним тяжінням до рідної мови та культури, і мовним бар'єром, і психологічними чинниками. Науковці називають три основні причини такої ситуації:

- гомогенність чеського суспільства (раніше у класах майже не було іноземців, тож система не вміє з ними працювати),
- відсутність володіння чеською мовою у українців
- посттравматичний стрес, який заважає дітям активно комунікувати.

Інакше кажучи, українська дитина часто опиняється на узбіччі соціального життя класу не через злий умисел когось, а через збіг обставин: вона недостатньо розуміє жарти чеських дітей, соромиться говорити ламаною чеською, або ж через травму уникає тісних контактів.

Але саме дружба і неформальне спілкування є тим "секретним інгредієнтом", який робить інтеграцію успішною. Якщо дитина знаходить друзів серед місцевих, це і мову допомагає опанувати швидше, і відчуття безпеки підсилює. Згодом це відбивається навіть на успішності: дослідження свідчать, що хороші стосунки з однолітками покращують академічні результати та психічне здоров'я біженців. Усвідомлюючи це, школи і громадські організації в Чехії намагаються будувати мости між дітлахами. Проводяться спільні гуртки, спортивні заходи, екскурсії, де чеські та українські діти можуть взаємодіяти в невимушеному середовищі. Приміром, молодіжні центри за підтримки UNICEF започаткували програми наставництва, коли за українським підлітком закріплюється місцевий волонтер-одноліток, щоб допомогти тому адаптуватися. Такі "приятелі" разом ходять на заходи, грають у футбол чи займаються творчістю, і поступово руйнується невидима стіна відчуження.

Важливу роль відіграють і українські громади у Чехії. Парадоксально, але зміцнення української діаспори може сприяти кращій інтеграції: діти, які відчувають підтримку "своїх", легше ідуть на контакт з "чужими". У Празі та інших містах діють українські молодіжні клуби, де новоприбулі можуть знайти друзів зі свого кола — це знижує відчуття самотності. А деякі з цих активних підлітків згодом самі стають місточками між громадами — організовують спільні заходи для українців і чехів, виступають у ролі молодіжних представників. Такі ініціативи не тільки дають корисну інформацію про потреби молоді (наприклад, через регулярні опитування моніторили рівень залучення в школі, прогрес у вивченні чеської та самопочуття дітей), а й показують самим дітям: їхній голос важливий, вони можуть впливати на власне майбутнє навіть на чужині.

Попри всі зусилля, слід визнати: соціальна адаптація — найтонший і найповільніший аспект інтеграції. Неможливо примусити до дружби чи до повного взаєморозуміння. Це питання часу, добра і чуйності з боку

приймаючого суспільства та підтримки з боку української спільноти. І хоча асиміляція не є метою, проте міцні соціальні зв'язки в Чехії можуть стати для дітей джерелом нової групової ідентичності – вже не суто української, а українсько-чеської. Наскільки гармонійно це станеться, залежить від атмосфери в школах, від готовності чеських родин прийняти у свій двір чи гурток "чужу" дитину. Тут і криється велика відповідальність місцевого суспільства: якщо інклюзія залишиться лише гаслом на папері, а діти житимуть "паралельними світами" в одній школі, то ні про яке глибоке збереження їхньої особистості не йтиметься – вони почуватимуться чужими всюди.

Підтримка від держави: інтеграція під пильним оком політики

Чеська Республіка, прийнявши найбільше українських біженців на душу населення в Європі , вимушена була експериментувати з політикою інтеграції на ходу. Державні інституції загалом пройшли цей іспит гідно: швидко впровадили режим тимчасового захисту, що надавав українцям право на проживання, роботу, медицину та освіту. Особливо багато зусиль доклали на місцевому рівні — у містах і краях, де з'явилися регіональні інтеграційні центри. За координації Міністерства внутрішніх справ у цих центрах відкривали дитячі кімнати, курси чеської, проводили консультації з юристами та лікарями. Пріоритетом влади стало забезпечити базові потреби: щоби дитина-біженець була в школі, сім'я – під наглядом лікаря, а якщо треба — отримала соціальну допомогу. Звіт UNICEF відзначає, що чеські відомства активно співпрацювали з міжнародними організаціями, аби розширити спроможності системи і зробити її більш інклюзивною та стійкою перед майбутніми кризами. Тобто, допомагаючи українським дітям сьогодні, Чехія одночасно реформує свої служби так, щоб вони краще працювали для всіх вразливих груп у довгостроковій перспективі.

Звісно, не все йшло гладко. Критики зауважують, що інтеграційна політика спочатку мала стихійний характер: різні міністерства діяли паралельно, не завжди скоординовано. Лише згодом була розроблена комплексна стратегія, в якій освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і ринок праці розглядалися в єдності. Одним з досягнень стало узгодження політик із українською стороною: наприклад, координація з Міністерством освіти України щодо навчальних планів і документів. Це важливо, щоби роки, проведені українськими дітьми за кордоном, не випали з їхнього освітнього та життєвого шляху. Якщо дитина потім повернеться в Україну, її знання і атестати мають бути визнані, а якщо залишиться – то інтеграція має перетворитися з екстреного заходу на постійну перспективу.

Також уряд Чехії поступово переходить від короткострокових рішень до сталих програм. Наприклад, підтримка дошкільнят (дитсадки та групи раннього розвитку) перейшла на системні рейки: створені для біженців групи при садочках тепер офіційно зареєстровані і фінансуються як частина національної системи дошкілля. Курс чеської мови, розроблений для українців, теж інтегрований у державну програму і фінансується державною службою зайнятості. У Празі після успішних проектів 2022–2023 років місто

запустило два нові грантові конкурси для шкіл і громадських організацій, щоби продовжити проєкти з інклюзії та соціальної згуртованості. Іншими словами, те, що започатковувалося як екстрена допомога, тепер стає частиною звичної політики. Це позитивний знак: влада визнає, що українські діти — це не тимчасове явище, і інтеграція має працювати в довгу.

Однак залишається проблемним питання фінансів і кадрів. Додаткові класи, психологи, асистенти, перекладачі — усе це потребує коштів і людей. Чехія — держава з потужною соціальною системою, але навіть їй важко безперервно розширювати бюджет. На щастя, значну частину витрат на себе взяли міжнародні донори, той же UNICEF інвестував у освітні і соціальні проекти. Але що буде, коли ці програми завершаться?

Експерти наголошують: якщо не закріпити створені механізми інституційно, є ризик відкотитися назад. Наприклад, багато українських асистентів учителя поки найняті за проєктні кошти. Щоб зберегти їх у школах, потрібно віднайти сталий механізм фінансування — можливо, за рахунок державного бюджету чи фондів ЄС. Подібне стосується і курсів чеської для дітей та батьків, і роботи інтеграційних центрів. Політики пильно стежать за настроями суспільства: поки чехи в цілому солідарні з українцями, видатки на інтеграцію виправдані. Але варто врахувати людський фактор — "втому від біженців", коли частина місцевих мешканців починає висловлювати невдоволення, чому, мовляв, стільки ресурсів іде на чужинців. Від мудрості політичного керівництва залежить, чи вдасться не піддатися популізму, а продовжити курс на інтеграцію, яка вигідна в підсумку всьому суспільству. Адже добре інтегрована дитина виростає в дорослого, що працює, платить податки, культурно збагачує країну і будує мости з Батьківщиною. Натомість маргіналізована молодь – це потенційні проблеми і для Чехії, і для України.

> *Кожна українська дитина в Чехії сьогодні ніби пише власний сюжет про те, як не загубити себе далеко від дому.*

Роль батьків, громади та вчителів: зберегти коріння

Поміж усіх чинників збереження національної ідентичності дітей-біженців особливе місце належить самим родинам та громадам. Держава може створити умови, школа – підтримати, але ключова роль у передачі культури завжди була і лишається за батьками. Саме у сім'ї дитина говорить рідною мовою, чує колискові, святкує Різдво чи Великдень за власною традицією. Українські родини в Чехії часто свідомо докладають зусиль, аби діти не втратили зв'язок з домом: читають українські книжки, дивляться українські мультики, готують улюблені страви, по можливості підтримують контакт із родичами, що залишилися в Україні. Дехто навіть продовжує навчатися в українській школі дистанційно або наймає дитині онлайн-учителя з української мови та літератури, щоби підтримати рівень володіння рідною мовою. Такі подвійні навчальні навантаження – нелегкі, але найбільш вмотивовані сім'ї на це йдуть, бо розуміють ціну питання.

Велику підтримку батьки знаходять у діаспорних організаціях. Українська ініціатива в ЧР, Празький Майдан, центр "Світло" та інші стали осередками, де зберігається український дух. Українська ініціатива в ЧР підтримує мережу українських шкіл, гуртків і творчих колективів, що допомагають дітям зберігати зв'язок із мовою та культурою. За інформацією UNICEF, з початку кризи українські громади в Чехії розгорнули комплексну підтримку для сімей біженців: від базової гуманітарної допомоги до культурних програм. Приміром, Hub Nusle у Празі став справжнім прихистком для дітей та молоді – там проводились гуртки, творчі заняття, спільні святкування, які допомагали відволіктися від тривог і водночас не втратити відчуття рідного дому. Центр "Світло" став інформаційним хабом, де новоприбулі могли отримати пораду, а при ньому ж волонтери організували програму "buddy" – свого роду товаришування, яке зближувало українських підлітків з місцевими та не давало їм замкнутися в собі. Такі ініціативи української громади мають подвійну користь: вони і культурний простір для збереження ідентичності, і місток інтеграції в чеське суспільство.

Не можна недооцінювати і роль учителів – як чеських, так і українських. Педагоги часто стають для дітей другими наставниками після батьків. Чеський учитель, який щиро підтримує українську дитину в класі, може надовго стати її авторитетом і моральною опорою. З іншого боку, українські вчителі, що опинилися в еміграції, нерідко беруть на себе місію навчати дітей своєї громади рідної мови, історії, проводять культурні заходи. Взаємодія між чеськими та українськими педагогами теж важлива: обмін досвідом, порадами, спільні методичні матеріали, які враховують культурні особливості учнів. У звіті UNICEF згадується, що розроблені методичні рекомендації та тренінги для чеських педагогів тепер включені в систему підготовки вчителів, аби ті були готові до мультикультурного середовища. Це означає, що чеський учитель поступово вчиться поважати культурну самобутність кожної дитини і знаходити підходи, які дозволять українському учню відчувати себе комфортно, не втрачаючи власного "Я".

Насамкінець, сама дитина теж не є пасивною у цьому процесі. Діти часто швидше за дорослих адаптуються до нового – опановують мову, заводять приятелів. Але водночас вони вразливіші у питаннях ідентичності: підліток може соромитися свого походження, щоб "не бути білою вороною", або навпаки — демонстративно підкреслювати його. Завдання дорослих — підтримати здоровий баланс, щоби дитина могла впевнено сказати: "Я – українець", і водночас відчувати себе рівноправним членом чеського суспільства. Якщо це вдасться, значить, ми на правильному шляху.

На роздоріжжі ідентичності: погляд у майбутнє

Минуло вже чотири навчальні роки, відколи перші українські діти-біженці сіли за парти в Чехії. Дехто з них за цей час уже достатньо опанував мову, завів друзів і навіть почав мріяти про майбутнє в новій країні. Інші ж продовжують щоночі бачити у снах рідне місто, друзів, рідних і мріяти про повернення. Довготривалі наслідки цього вимушеного переселення для національної ідентичності дітей поки що туманні. Багато залежить від того, як довго триватиме їхнє життя між двох культур. Якщо війна затягнеться і родини залишаться за кордоном на роки, постане небезпека поступового розмивання зв'язків із батьківщиною. Молодші діти можуть вирости фактично вже в чеському середовищі: їхні спогади про Україну згаснуть, залишаться лише розповіді батьків та кілька фотографій. Старші – пам'ятатимуть більше, але юнацькі роки, проведені поза домом, теж вплинуть на їхнє сприйняття себе. І коли нарешті настане мир, чи захочуть вони повертатися?

З іншого боку, існує і позитивний сценарій: ці діти стануть поколінням мостів між двома країнами. Вони виростуть двомовними, з розумінням двох культур, і зможуть зміцнювати відносини між Україною та Чехією у майбутньому. Деякі з них уже сьогодні демонструють дивовижну зрілість, беручи участь у волонтерських акціях, допомагаючи перекладати для батьків чи молодших братів і сестер. У них формується подвійна ідентичність: українська — за походженням і родинною пам'яттю, та чеська — за щоденним досвідом і соціальним оточенням. Якщо цю ідентичність підтримати правильно, вона може стати джерелом сили, а не конфлікту.

Якою ж буде відповідь на запитання, чи здатні українські діти-біженці зберегти зв'язок із домом та культурою? Наразі вона залишається відкритою. Бачимо чимало прикладів успішного поєднання інтеграції і збереження своєї ідентичності – від шкільних асистентів, що допомагають дітям не загубитися між мовами, до культурних центрів діаспори, де лунають українські пісні. Водночас є і тривожні сигнали: частина молоді випала з освіти, багато хто переживає психологічні труднощі, а попереду – непрості виклики підліткової самосвідомості.

Ця історія далека від завершення. Кожна українська дитина в Чехії сьогодні ніби пише власний сюжет про те, як не загубити себе далеко від дому. І від нас усіх залежить, чи будуть ці сюжети зі щасливим кінцем. Суспільство має бути терплячим і відкритим, готовим підтримати і прийняти. Політики — далекоглядними, інвестуючи в інтеграцію та не допускаючи дискримінації чи забуття проблем біженців. Батьки і громади — наполегливими у збереженні рідної мови й культури, щоб у дитячих серцях не згас вогник любові до України. Адже з маленьких українців, які сьогодні сидять за партами десь у Празі чи Брно, виростуть дорослі, від яких залежатиме і доля України, і обличчя Європи. Хай же вони збережуть у собі найкраще з обох світів – і тоді, де б не були, завжди пам'ятатимуть, хто вони і звідки. ■

Пороги

Яскравий колір у темні часи: Аліна Центракевич про мистецтво викладання під звуки сирен

У часи, коли світ навколо часто затягує сірим туманом невизначеності, існують люди, які вперто розфарбовують цю реальність у найтепліші кольори. Як і у випадку з Марією Примаченко, наша сучасна художниця та викладачка Аліна Центракевич знаходить сенс у кожному мазку пензля, перетворюючи творчість на акт внутрішньої стійкості. Її історія про подорож у світ, де мистецтво стає бронею проти відчаю.

В пошуку власного стилю

Шлях Аліни в мистецтво почався не випадково, це внутрішнє прагнення творити красу, що супроводжувало її з дитинства — через співи, танці та малювання. Професійне самовизначення відбулося у дев'ятому класі, коли тести на профорієнтацію чітко вказали на категорію "людина — художній образ".

Сьогодні її естетика — це яскравий коктейль, натхненний класиками. У її роботах можна впізнати спокій імпресіоністів, соковиті кольори експресії та витончену геометричність модерну. Проте головна мета Аліни — не копіювання, а пошук власного стилю, що наповнює глядача теплом. "*Мої картини наповнені фарбами. Бо в житті і так багато сумного, навіщо на це дивитися постійно?*" — ділиться вона своєю філософією.

Мистецтво як навичка та виклик академізму

Аліна переконана: малювання — це передусім навичка, що базується на логіці, аналізі та практиці, а не лише на ефемерному таланті.

Вона сама пройшла через жорсткі жорна академічної освіти, яка ледь не вбила в ній митця постійними дорікання — "не дихає" або "недостатньо гарно".

Ця криза академічної зверхності була для дівчини важливим уроком. Тепер, ставши викладачкою, вона бере собі за правило не критикувати, а надихати та пояснювати механіку створення прекрасного.

Уроки в коридорах: творчість під обстрілами

Бути художницею в країні, що воює — це щоденний іспит на винахідливість. Коли зникає світло, у хід йдуть павербанки та пошуки провайдерів, що працюють у блекаут. Але найяскравішим символом незламності стають моменти, коли під час польоту "шахедів" навчальний процес не зупиняється, а просто переміщується у безпечніше місце. "*Коли летить шахед — йдеш в коридор і проводиш урок там. Тож справляємось!*" — каже Аліна з впевненістю, що сильніша за будь-яку загрозу.

Наразі її творчість — це своєрідна еклектика внутрішнього спокою і постійних тривог прифронтового міста. Поруч із яскравими образами домашніх улюбленців-котів у її доробку з'явилися картини, пов'язані з війною, як спосіб проживання негативних емоцій.

Місія: навчити бачити гармонію

Зараз пріоритетом для Аліни є передача знань. Вона вже записала курс "Основи композиції", який допомагає створювати гармонійний візуал не лише художникам, а й дизайнерам та фотографам.

У планах на найближчі роки — масштабний відеокурс, який вчитиме не сліпому копіюванню, а фундаментальним основам: колористиці, перспективі та технікам побудови композиції.

Її історія доводить: навіть у найтемніші часи можна знайти інтернет, зарядити пензлі та продовжувати створювати світ, у якому хочеться жити. ■

Текст: **Тетяна Пилипчук**

МОЇ ДУМКИ ТИХІ

Комедія | Україна | 104 хв | 2019 | субтитри CZ, UA
Режисер-постановник: Антоніо Лукіч

Двадцятип'ятирічний Вадим хоче радикально змінити своє життя та емігрувати. Коли він отримує пропозицію записати звуки карпатських тварин для канадської ігрової студії, він сприймає її як останній шанс на краще майбутнє. Однак до подорожі несподівано приєднується його мати Галина — жвава водійка таксі, з якою вони вже давно втратили порозуміння. Справа поступово перетворюється на трагікомічний роуд-муві про пошук дому та стосунки, від яких неможливо сховатися.

Дистриб'ютор: Kinovarta
В кінотеатрах від 2 липня 2025

Слідкуйте за датами показів на:
instagram.com/kinovarta
facebook.com/kinovarta
www.linktr.ee/kinovarta

ПОЛІФОНІЯ ДУНАЮ

Betlémská kaple (Betlémské nám. 255/4, 110 00 Staré Město, Praha) | 90 хв | 28 липня 2026 року | 19:00
Диригент: Іван Чередніченко

"Київська Камерата" — один із найавторитетніших колективів України. Ансамбль забезпечує найвищий рівень презентації національного мистецтва, реалізуючи цілі культурної дипломатії через виступи на світових сценах, як Карнеґі-хол в Нью-Йорку, США та Берлінська філармонія в Німеччині, а також активну звукозаписну діяльність. Подія відбувається в межах міжнародного музичного проєкту Українського інституту Danube Polyphony / Поліфонія Дунаю під гаслом "Una aqua, multae voces".

"Поліфонія Дунаю": Україна та Чехія об'єднаються через музику Перший виступ Національного ансамблю солістів "Київська Камерата" у Празі в межах європейського турне стане музичним діалогом між Україною та Чехією, що розкриває багатовікові культурні зв'язки Центральної Європи й Дунайського басейну. Проєкт демонструє, як музика здатна долати історичні кордони, відновлювати культурні зв'язки та відкривати нові сенси в європейському культурному просторі. Запрошуємо вас стати частиною цієї особливої музичної події та відкрити для себе багатство музичної спадщини України та держав Центрально-Східної Європи.

ODESA
INTERNATIONAL
FILM FESTIVAL
ПРИЗ ГЛЯДАЦЬКИХ СИМПАТІЙ
НАЙКРАЩА АКТОРСЬКА РОБОТА
ІРМА ВІТОВСЬКА
АНДРІЙ ЛІДАГОВСЬКИЙ
2,00
1,95
1.90
1.80
1.70
1.60
1.50
1.40
1.30
1.20
1.10
1.00
0.90
0.70
0.60
Мої думки тихі
комедія Антоніо Лукіча
ДЕРЖАВНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ КІНО та ТОВ CINEMA
продстaвляють ІРМА ВІТОВСЬКА АНДРІЙ ЛІДАГОВСЬКИЙ «МОЇ ДУМКИ ТИХІ» фільм АНТОНІО ЛУКІЧА
оператор-постановник ІЛЛЯ СГОРОВ художник-постановник МАРГАРИТА КУЛІК кастинг-директор АЛЛА САМОЙЛЕНКО художник з костюмів та гриму АНАСТАСІЯ СУТЯГІНА
режисер монтажу ОЛЕКСАНДР ЧОРНИЙ звукорежисер СЕРГІЙ СТЕПАНСЬКИЙ продюсери АЛЛА БЄЛАЯ ДМИТРО СУХАНОВ автори сценарію АНТОНІО ЛУКІЧ І ВАЛЕРІЯ КАЛЬЧЕНКО режисер АНТОНІО ЛУКІЧ
INOVARTA